

dokumentti

Riikonen Hietalasta

Lausuntonani filosofian lisensiaatti Veijo Hietalan väitöskirjasta "Situating the Subject in Film Theory. Meaning and Spectatorship in Cinema" (Annales Universitatis Turkuensis. Ser. B — Tom. 194), 415 s. esitän kunnioittavasti seuraavaa.

Lisensiaatti Veijo Hietalan väitöskirja on ensimmäinen Turun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa tarkastettu elokuvaa käsittelevä väitöskirja. Maassamme on sitä ennen tarkastettu vain kaksi elokuvan teoriaa käsittelevää väitöskirjaa. Näin ollen voi hyvinkin sanoa, että Hietalan tutkimus kuuluu elokuvatieteellisen tutkimuksen tienraivaajavaiheeseen Suomessa.

Hietalan tutkimus on luonteeltaan puhtaasti teoreettinen selvitys subjektiin, *auteuriin* ja katsojaan liittyvistä ongelmista. Yksittäisiin elokuviin hän kajoaa vain vähän, lähinnä silloin kun joku toinen tutkija on sattunut käyttämään niitä esimerkkeinä (kuten Alan J. Pakulan *Glute Colin MacCaben* esimerkkinä sivuilla 78-79 tai Orson Wellesin *Touch of the Evil* Edward Braniganin esimerkkinä sivulla 68). Muutama konkreettinen esimerkki olisi ollut paikallaan siihen tapaan kuin Hitchcockin *Psychoa* käsitellään sivulla 254. Tarkastellessaan subjektin ongelmaa elokuvassa Hietala tulee kajonneeksi kysymyksiin, jotka ovat olleet keskeisiä yleisemminkin ottaen eurooppalaisessa ajattelussa ja väitöskirjaa voidaan tältä osin pitää kontribuutiona eurooppalaiseen kulttuuridebattiin. Hietala ei näin ollen rajoita tarkasteluun elokuvateoreetikkojen kuten Bazinin, Eisensteinin, Metz'n ja Pasolinin näkemyksiin vaan ottaa huomioon Althusserin, Bahtinin, Barthesin, Benvenisten, Derridan, Freudin, Lacanin ja Vygotskin sekä eräitä muita tämän vuosisadan keskustelussa keskeisiksi osoittautuneita ajattelijoita. Näihin liittyen Hietala on joutunut laajalti paneutumaan sekä lingvistiikan että psykologian kysymyksiin. Nykyisen kulttuurikeskustelun suosimista hahmoista Walter Benjamin on eräs niistä harvoista, joita Hietala ei mainitse.

Hietala tarkastelee Roland Barthesin v. 1968 ilmestyneen kuuluisan esseen *La mort de l'auteur* jälkeistä keskustelua, mutta hän on monipuolisesti tutkinut myös varhaisempaa teoreettista kirjallisuutta venäläisestä elokuvateoriasta alkaen. Hyvin huomionarvoisena voidaan pitää

Hietalan selvitystä (s. 88-91) Hugo Münsterbergin näkemyksistä, joita tämä esitti elokuvasta jo niinkin varhain kuin 1916. Samalla hän on osoittanut Münsterbergin ajatusten yhteydet myöhempien elokuvateoreetikkojen näkemyksiin (s. 109, 118 ja 197-199).

Hietalan tutkimuksen anti ei rajoitu pelkästään elokuvateoriaan, vaan sillä on merkitystä myös yleisemmin ottaen esteettisessä ja semioottisessa tutkimuksessa ja keskustelussa. Siinä kajotaan kysymyksiin, jotka ovat mielenkiintoisia myös kirjallisuudentutkimuksen kannalta, ja Hietala osoittaa hyvää perehtyneisyyttä myös kirjallisuudentutkimukseen. Itse asiassa kirjallisuudentutkimuksen kannalta mielenkiintoisen "sisäisen puheen" (inner speech) soveltaminen elokuvaan, mikä tulee esille synteesiin pyrkivässä viimeisessä pääluvussa, on Hietalan väitöskirjan mielenkiintoisimpia jaksoja. Taiteiden välistä keskustelua käydessään Hietala ottaa huomioon kirjallisuudentutkimuksen ohella myös taidehistoriassa esitettyjä käsitteitä realismista (E. Gombrichin näkemysten tarkastelu s. 32-34).

Vaikka Hietala on käsitellyt monipuolista ja runsasta teoreettista materiaalia, hän on pystynyt siitä luomaan selkeän ja varsin kiinteän kokonaisuuden. Hän on joutunut luonnollisesti paljon referoimaan — väliin ehkä liikaakin — käsittelemiensä ajattelijoiden näkemyksiä, mutta hänellä on usein esitettävänään myös omakohtainen ja kriittinen kanta niihin. Hietalan lähdeluettelo on laajuudessaan vaikuttava; omituista tosin on, että englanninkielisessä tutkimuksessa Umberto Econ ja Roman Jakobsonin kohdalla on käytetty ruotsinkielisiä käännöksiä. Runsa ranskankielistä lähdeaineistoa käsitellään lähes yksinomaan englantilaisten käännösten perusteella.

Väitöskirja on kirjoitettu selkeästi ja elegantisti, joskin Hietala käyttää esimerkiksi sanoja 'notorious' ja 'notoriously' lähes maneerimaisen usein. Eräät painovirheet ja typografiset puutteet viittaavat kiireeseen painatusvaiheessa. Väitöskirjan käyttäjän kannalta erityisen valitettavaa kuitenkin on, että mukana ei ole lainkaan henkilö- ja asiahakemistoja.

Lisensiaatti Veijo Hietalan väitöskirja tarkastettiin 16. maaliskuuta 1991. Englanninkielisessä väitöstilaisuudessa, jossa vastaväittäjänä toimi Dr. Richard Dyer Warwickin yliopistosta, tekijä puolusti väitöskirjaansa asiallisesti ja osoitti hallitsevansa väitöskirjansa aihepiiriin ja problematiikan myös suullisessa tieteellisessä keskustelussa.

Edellä olevan perusteella suosittelen humanistiselle tiedekunnalle filosofian lisensiaatti Veijo Hietalan väitöskirjan hyväksymistä oppinnäytteeksi tohtorin arvoa varten arvosanalla *eximia cum laude approbatur*.

H.K. Riikonen

Dyer Hietalasta

Filosofian lisensiaatti Veijo Hietala käsittelee väitöskirjassaan teemaa, joka on hyvin keskeinen paitsi modernin elokuvateorian myös parin viime vuosikymmenen aikana käydyin laajemmin humanistisen keskustelun kannalta. Hietala jäljittää työssään erilaisten subjektiviteettia (ja erityisesti antisubjektia) koskevien käsitysten asemaa elokuvateoriassa alkaen *auteuriin* liittyvistä ongelmista ja päätyen uusiin reseptiteoreettisiin lähestymistapoihin.

Voidaan sanoa, että jokainen näkökulma elokuvaan — tarkasteltiinpa sitä tuotteena, tekstinä tai kulutushyödykkeenä — edellyttää aina jonkinlaisia olettamuksia niistä ihmisistä, jotka tavalla tai toisella ovat mukana elokuvan tuottamisessa tai jotka muuten kuuluvat sen vaikutuspiiriin. Väitöskirjassaan Hietala erittelee perusteellisesti näitä olettamuksia ja niihin vaikuttaneita humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä keskusteluita. Näiden eri tieteenalojen yhdistäminen on jo sinänsä osoitus kirjoittajan innovatiivisuudesta.

Hietalan metodina on pyrkiä jäsentämään elokuvateorian usein sekavaa kenttää rationaalisen pohdiskelun kautta. Tällä tavalla hän onnistuu luomaan poikkeuksellisen selkeän yleiskuvan koko tuosta kentästä. Hietalan kontribuutio on samalla myös uutta luova: hän mm. soveltaa taideteorian yleisiä käsitteitä elokuvateoriaan, hän yhdistää varhaisen elokuvateorian aineksia uudempaan teoretisointiin ja kiinnittää huomion ”inner speech” -käsitteen potentiaaliin yleisenä, yhdistävänä käsitteenä.

Hietala osoittaa erittäin hyvää ja monipuolista perehtyneisyyttä alan kirjallisuuteen. Väitöskirja on huolellisesti jäsennetty: yleisluontoinen johdantojakso toimii eräänlaisena punaisena lankana, joka auttaa lukijaa hahmottamaan seuraavissa luvuissa käsiteltäviä monimutkaisia alueita ja joka päätösjaksossa tuo nämä erilliset alueet yhteen.

Haluan myös todeta, että väitöskirja on kirjoitettu hyvin sujuvasti ja tyylikkäästi; englannin kieli on paikoitellen erittäin nasevaa.

Lyhyesti: Hietalan väitöskirja on uutta luova teoreettinen kontribuutio. Se on selkeä ja oivaltava opas suurelta osin hyvin sekavalle kentälle, ja se antaa erittäin hyvän pohjan uusille tutkimuksille. Suosittelemme väitöskirjan hyväksymistä arvosanalla *eximia cum laude approbatur*.

Richard Dyer

Kirjat ja raportit

ALASUUTARI, Pertti & ARMSTRONG, Karen & KY-TÖMÄKI, Juha

Reality and fiction in Finnish TV viewing. — Helsinki : Yleisradio, 1991. — 93 s. (Finnish Broadcasting Company, Research and development, Research report 3/1991).

ALITALO, Simo

Radio : tutkimusongelmia ja haasteita. — Helsinki : Yleisradio, 1991. — 46 s. (Yleisradio, Tutkimus- ja kehitysosasto, Tutkimusraportti 4/1991).

ARSTILA, Anja & SIEKKINEN, Sinikka

Viestinnän virrat. — Helsinki : Kirjayhtymä, 1989. — 111 s. — Oppikirja.

ARVOSTUSTA ja arvostelua : ”Euroopan rauhanidylli” 1924-1929 ja suomalainen puoluelehdistö / toim. Tapani Kunttu. — Turku : Turun yliopisto, 1990. — 98 s. (Turun yliopisto, Poliittinen historia, Julkaisuja F, 6).

AULA, Maria Kaisa

Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa : tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla. — Helsinki : Yleisradio, 1991. — 247 s. (Yleisradio, Tutkimus- ja kehitysosasto, tutkimusraportti 5/1991). — Lisensiaattityö.

BAHTIN-BOOMI / toim. Anu Koivunen, Hannu Riikonen ja Jari Selenius. — Turku : Turun yliopisto, 1991. — 196 s. (Turun yliopisto, Taiteiden tutkimuksen laitos, Sarja A, 22). — Sisältää: J. Selenius: Bahtin/Voloshinovin viestintämalli — kielestä kommunikaatioon; V. Hietala: Onko merkityksellä merkitystä; A. Koivunen: Narreja vai narraajia; E. Palin: Bahtin kehitysromaanin tutkijana; H.K. Riikonen: Pselloksesta Bahtiniin; J. Haapanen & L. Kekki: Kuka kutsui Bahtinin.

BAZIN, André

Elokuvan lajit / toim. Peter von Bagh ; suom. Kirsi Kinnunen ja Sakari Toiviainen. — Helsinki : Love, 1990. — 273 s.

COWIE, Peter

Finnish cinema. — 2. uud. p. — Helsinki : Valtion painatuskeskus, 1990. — 223 s.

FÄLT, Olavi K.

The clash of interests : the transformation of Japan in 1861-1881 in the eyes of the local Anglo-Saxon press. — Rovaniemi : Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, 1990. — 388 s. (Studia historica septentrionalia, 18).

HIETALA, Veijo

Situating the subject in film theory : meaning and spectatorship in cinema. — Turku : Turun yliopisto, 1990. —